

Абламська Вікторія Вікторівна
науковий співробітник науково-
дослідної лабораторії з проблем
протидії злочинності Харківського
національного університету внутрішніх
справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ В УКРАЇНІ

Правова держава визнає людину, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність й безпеку найвищою цінністю, наголошуючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню», що прямо закріплено у статтях 3, 28 Конституції України. Тож, правова держава гарантує невідчужуваність прав і свобод особи, захист людської гідності та рівності. Згідно ст. 16 Конвенції про права дитини, яка є основним міжнародно-правовим документом у сфері захисту прав дітей, «дитина має право на захист від незаконного посягання на її честь і гідність».

На сьогодні в Україні, як і у всьому світі, доволі гострою є проблема, пов'язана з поширенням такого суспільно небезпечного явища, як булінг. Булінг виражається у психологічному тиску, жорстокому ставленні, фізичному насильстві, агресії та інших діях, учинених з метою викликати страх, тривогу, підпорядкувати особу своїм інтересам. Дане явище найрозповсюдженіше серед дітей та підлітків та надзвичайно негативно відображається на їх психічному здоров'ї, залишаючи психологічні травми на все життя, а в окремих випадках навіть здатне завдати суттєвої шкоди для фізичного здоров'я.

Згідно з даними, наведеними на міжнародному форумі з кібербезпеки Cyber Security Forum 2018 (CSF 2018), 48% підлітків у віці 14–17 років ставали жертвами шантажу, 46% підлітків свідками агресивної онлайн-поведінки, 44% – отримували агресивні повідомлення. В Україні, за різними даними, із булінгом у колі однолітків стикалися близько 67% дітей. Близько 40% із тих дітей, хто зіткнулися з випадками булінгу, ніколи не розповідають про це своїм батькам При

цьому, 44 % із тих, хто спостерігав, як знущаються над їхніми однолітками, не реагували на такі факти через страх піддатися аналогічному знущанню [1, с. 18]. Наведені статистичні дані наочно вказують на негативну тенденцію існування булінгу в Україні, в той час як позитивний розвиток молоді є запорукою становлення демократичних основ у нашій державі.

Мотивацією до булінгу стають заздрість, помста, відчуття неприязні, прагнення відновити справедливість; боротьба за владу; потреба підпорядкування лідерів, нейтралізації суперника, самоствердження тощо аж до задоволення садистських потреб окремих осіб [2]. Діти, які здійснюють агресивну поведінку в школі щодо своїх однолітків та вчителів, схильні до злочинницької діяльності у дорослому житті. Також категорією ризику стають ті діти, з яких знущалися, оскільки часто їх накопичена образа виливається у агресивні злочинні дії [3].

В Україні на державному рівні було визнано існування серед дітей такої проблеми як булінг, що й стало відправною точкою для прийняття 18 грудня 2018 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» (далі – Закон) [4], метою якого є створення дієвого правового механізму протидії цьому негативному суспільному явищу. Одним із позитивних моментів прийняття вказаного Закону можна відзначити те, що вперше на законодавчому рівні надано визначення поняттю «булінг» та описано його типові ознаки, що до того часу в правовому полі нашої держави взагалі були відсутні. За рівнем суспільної небезпеки це правопорушення було віднесено до адміністративних, а відповідно встановлено адміністративну відповідальність, по-перше, за вчинення булінгу, по-друге, за приховування випадків булінгу керівником закладу освіти. Другим позитивним моментом прийняття Закону є визначення механізмів запобігання та протидії цьому суспільно небезпечному явищу, серед яких: затвердження та оприлюднення плану заходів спрямованих на запобігання та протидію булінгу та здійснення контролю за його виконанням; створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти вільного від насильства та булінгу; надання психологічної допомоги учням які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від нього; забезпечення відкритого доступу на веб-сайтах закладів освіти до інформації про правила поведінки учнів в закладі освіти, плану заходів, спрямованих на

запобігання та протидію булінгу, порядку подання та розгляду заяв про випадки булінгу від учнів, їх батьків тощо.

За приховування випадків булінгу, зокрема «неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу учасника освітнього процесу», ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) передбачено адміністративну відповідальність керівника закладу освіти в вигляді накладення штрафу або виправні роботи з відрахуванням до 20 % заробітку.

Відповідно до ст. 12 КУпАП особа, яка досягла на момент вчинення булінгу шістнадцятирічного віку, за свої дії відповідатиме самостійно. Якщо булінг вчинила дитина віком до 16 років, то за її дії будуть відповідати батьки або особи, які їх замінюють. Згідно зі ст. 173⁴ КУпАП булінг тягне за собою накладення штрафу або громадські роботи. Разом із тим, якщо булінг вчиняють особи у віці від 16 до 18 років, але наявні пом'якшуючі обставини (щире розкаяння, усунення заподіяної шкоди, зміна поведінки на кращу, проходження психологічної реабілітації та занять з управління гнівом тощо), замість штрафу або громадських робіт можуть бути застосовані заходи впливу. Розгляд справ вказаної категорії законом віднесено до компетенції суду.

Безпосередньо булінг має наслідком лише адміністративну відповідальність. Однак, в окремих найтрагічніших випадках, коли результатом булінгу може стати замах на самогубство чи самогубство людини, такі діяння можуть привести винну особу до кримінальної відповідальності за ст. 120 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [5]. Звісно, що правильність кваліфікації за ст. 120 КК України покладається на слідчі підрозділи Національної поліції України, оскільки у відповідності до ст. 216 КПК України дане кримінальне правопорушення підслідне саме їм.

Список використаних джерел

1. Миськевич Т. Регулювання проблеми булінгу на законодавчому рівні: перші кроки України та світовий досвід. *Громадська думка про правотворення*. 2019. № 1 (166). С. 18–22.

2. Куртова С. Булінг у школі. Освіта.UA. 2014. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/42788/.

3. Брочковська Ю., Стельмах С. Булінг як соціально-психологічна проблема. *Науковий вісник Львівського*

державного університету внутрішніх справ: серія психологічна. 2011. № 2 С. 145-154.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>.

5. Кустов О. Що таке булінг? Хто і яку відповідальність буде за нього нести? І яка відповідальність передбачена за найстрашніший наслідок булінгу – самогубство? / Судова влада України. URL: <https://court.gov.ua/press/news/830461/>.

Багаденко Ірина Петрівна,
начальник 2-го науково-дослідного
відділу науково-дослідної лабораторії
кримінологічних досліджень та проблем
запобігання злочинності Державного
науково-дослідного інституту
МВС України, кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник

ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ «ЗЕЛЕНА КІМНАТА» ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Набувши членства у Раді Європи у 1995 р., Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері реформування чинного законодавства на основі норм і стандартів Ради Європи. Зокрема, це стосується норм і стандартів щодо захисту дітей – жертв насильства або свідків злочинів, серед яких Керівні принципи ООН з питань правосуддя у справах, пов'язаних із участю дітей – жертв та свідків злочинів (2005 р.), Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей (2010 р.), тощо.

На підставі указаних стандартів в українському законодавстві з'явилися певні новації у зазначеному напрямі.

Зокрема, з прийняттям у 2012 р. нового Кримінального процесуального кодексу України з'явилась можливість проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 в редакції Закону № 767-VII від 23.02.2014). Також допускаються зміни зовнішності та голосу, за яких неможливо було б упізнати особу, яку допитують (ч. 10 цієї статті). Водночас, стаття прямо не передбачає можливості використання зафіксованих технічними